

NY MUSIK

i samarbete med
Wärenstams

Trio Tora – en omöjlig kombination

Peter Hansen: ... *see you tonight at Arsenal?* (2019) – uruppförande

Zoltán Jeney: ... *the mirrored Moon* (ur *Selfies*) (2015)

Christian Wolff: *Mosaic Trio* (2000)

Zoltán Jeney: *Hold* (ur *12 Songs*) (1975–83)

Aldo Clementi: *Invenzione 3* (2002)

—paus—

Hauke Harder: *Uji* (2017) – uruppförande av trumpetversionen

Chris Newman: *First Difference* (2000)

Christian Wolff: *Small World* (2021) – utsnitt

Tora Thorslund, trumpet

Anna Lindal, violin

Kristine Scholz, piano

Söndag den 10 april 2022, kl. 16.00

Wärenstams Museum, Borås

Peter Hansen (f.1958) berättar om bakgrunden till ...*see you tonight at Arsenal?*, minnesstycket till hans kompositions lärare Zoltán Jeney (2019):

Friedenau (Västberlin), vintern 1989. Jag minns det som igår. Eftermiddagsljuset flödade in arbetsrummet. Från konturen som nästan dränktes i det bländade motljuset vid fönstret hördes på bruten engelska en mening vars exakta ordalydelse skulle etsa sig fast i mitt minne: "...see you tonight at Arsenal?"

Frågan gällde ett besök på en biograf som var uppkallad efter en sovjetisk stumfilm från 20-talet och som av en händelse just denna kalla och klara vinterkväll visade regissörsparet Danièle Huillet och Jean-Marie Straubs märkliga operafilm *Moses und Aron*. (Eftermiddagens kompositionslektion hade ju dagen till ära (utan min vetskap) ägnats ingående studier av väl valda delar ur Arnold Schönbergs gammaltestamentliga opera.)

När väl timmarna i en praktiskt taget tom biografsalong, belägen vid en bakgata i stadsdelen Schöneberg, flytt sin kos styrdes kosan mot en närbelägen rökig "Kneipe" där vårt diskussionsämne utgjordes av... fotboll! (Zoltán var mycket fotbollsintresserad!)

Mystikern Zoltan Jeney var närmast besatt av gregorianik – i synnerhet den lokala ungerska variant som karaktäriseras av pentatoniska vändningar. När jag nåddes av budet om Zoltáns död, satte jag mig vid pianot och improviserade en kort enstämig melodi i kyrkoton som spelades in. Denna var tänkt som en klingande dödsruna för min gamla läromästare och var som bäst på väg att läggas ut på min Youtube-sida då nya toner stod vid dörren och knackade på. Det blev en tur till skrivbordet där ett liten sats för trumpet, violin och piano tog form under några stillsamma eftermiddagstimmar. Knappt hade bläcket hunnit torka förrän ytterligare toner anmälde sig och ville in i värmen vilket några dagar senare resulterade i en liten svit. Jag kan inte erinra mig att något av mina tidigare kompositionsarbeten flutit på med sådan lätthet.

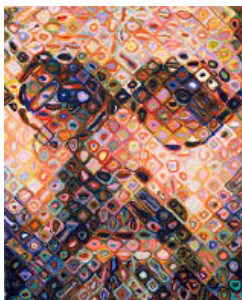
Satserna följer dygnets skeenden med utgångspunkt i eftermiddag och solnedgång (non), afton och firmamentet med dess tindrande stjärnor (vesper), natten där sömnen med dess djupa andning renar kroppen och sinnet (purgatorio) och slutligen soluppgången som uppenbarar en dag i vardande (laudes). Jag kom här osökt att tänka på kartografen Arnold Norlinds hoppfulla ord som författades strax före hans alltför tidiga bortgång: "Här är omkring oss så mycket värt att älska. Allt vill hjälpa oss, allt vill lära oss förstå mera och giva mera: tingen, blommorna, djuren, människorna kring oss, ur allting ser Livets ansikte och talar livets röst."

1975–83 komponerade **Zoltán Jeney** (1943–2019) *12 Songs* för sopran, violin och piano. **Hold** (Måne), till Sándor Weöres' dikt, består av en enkel följd av nio ackord som ges tre olika gestalter. I den mellersta sjunger sopranen en enda tonhöjd, här ersatt av trumpet: Hold./Holt bolt./Volt kort hord./Zord folt./Hold.

Till Ny Musiks 100:e konsert 1992 tecknade Jeney ett stort anlagt självporträtt, betitlat *Self-quotations* (1991). Det är ett polyfont collage i fyra satser, helt uppbyggt av citat ur egna kompositioner. Nästan en kvartssekel senare återvände han till samma idé, men tog nu snapshots i den nya tidens format – **Selfies**, också det ett verk i fyra satser. Precis som månen speglad i en vattenyta är samma måne och ändå inte, är *Nr. 4 (... the mirrored Moon)* identisk med *Hold*, men ändå annorlunda.

Tillfrågad om att skriva för dagens besättning svarade **Christian Wolff** (f.1934) genast nej. Men han kom på bättre tankar och komponerade mycket riktigt en trio – som han omedelbart drog in med kommentaren ”Det är en *omöjlig* kombination! Det är naturligtvis det som gör den attraktiv.” Därefter följde **Mosaic Trio** (*Trio IV*):

”’Mosaic’ syftar på Henry Cowells *Mosaic Quartet* (1935), i vilken avsnitten kan spelas i skiftande ordning, allt efter musikernas val. De olika avsnitten fungerar som de små fyrkantiga glasbitarna i en mosaik. Jag har ofta tänkt mig att de mindre avsnitt som bygger upp min musik fungerar som tygstyckena i ett lapptäcke. Men på senare tid har Chuck Close' målningar gjort stort intryck på mig. Ju närmare man kommer hans porträtt – ju närmare man tittar – desto mer tycks de upplösas och omformas till ett virrvarr av icke föreställande små fyrkanter i alla de färger.

Chuck Close självporträtt

Trion består av 17 mindre avsnitt (ett extra smög sig in i slutet av ett 4x4-schema), men den är inte så optimistisk att den utgår ifrån en förutbestämd, klart identifierbar helhetsbild; man kan snarare säga att den våghalsigt förtröstar på möjligheten av att en sådan bild trots allt skall uppstå av dess delar.

Invenzione 3 (2002) är, som så ofta hos **Aldo Clementi** (1925–2011), en samtidigt mycket enkel och mycket intrikat historia. Kompositionen utgår från ett mollpräglat fyrtonsmotiv som genast upprepas baklänges varefter resultatet spegelvändes. Redan denna lilla melodi, som görs till föremål för en elaborerad kanonstruktur, presenterar alltså motivet i samtliga omvändningar. Rytmsiskt varieras den med hjälp av tre olika serier med notvärden. Som mest hör vi en sexstämmig kanon i fyra olika tonarter. Stycket byggs upp i tre delar som överlappar varandra, varav den mellersta börjar en halvton lägre och vänder hela konstruktionen upp och ned.

Hauke Harders (f.1963) *Uji – Jo Kondo turning 70* (2017) är komponerat för horn, violin och piano. Harder berättar: ”*Uji* skrevs till Jo Kondos 70-årsdag. Från hans namn, hans födelsedatum och talet 70 genererades sex tonhöjder ur en övertonsserie. Stycket uttömmar de flesta möjliga intervall. *Uji* (Vara-tid) är titeln på ett av de mest betydande kapitlen i *Shobogenzo*, som skrevs på 1200-talet av zenmästaren Dogen. Jo berättade en gång för mig, att det däri framställda tidskonceptet har påverkat hans komponerande. Kapitlet skrevs i *Kosho-Ji-templet*, som nu finns i *Uji*, nära *Kyoto*. Förutom templet och *Uji-floden* finner man i *Uji* framför allt grönt te, vilket första gången i *Japan* odlades just där. *Japans* äldsta *tehus* finns i *Uji* och nästan alla maträtter innehåller grönt te: glass, nudlar... Hela staden är ’grön’.”

När **Chris Newman** (f.1958) ombads att skriva för *Trio Tora*, svarade han genast att han tänkte utgå från *madrigaler* av *Monteverdi*. Men han ändrade sig: ”*Monteverdis* musik sitter fast i sin egen tid, den transcenderar inte. Jag tänker använda *Guillaume de Machaults Messe de Notre Dame* (1360-tal) – han är helt och hållet samtida.”

”*First Difference* skrevs mot slutet av år 2000 och är mitt försök att gestalta själva perceptionsakten, i dess icke-kroppsliga tillstånd, varvid ”skillnaden” är den mellan de två tillstånden hos något förnummet – inte förhållandet mellan de båda, utan snarare klyftan mellan dem som ”fylls” eller åtminstone presenteras konturerna av själva ifyllandet. De två kontrapunktiska linjer som fylls i är det yttre, jungfrueliga tillståndet hos det förnumna (nedre linjen) och det i sinnet förnumna tillståndet (övre linjen) – ur vår synvinkel utgör de ett oskiljaktigt tillstånd. Sinnets tillstånd är den bearbetade formen av melodilinjens som (i tur och ordning) utsatts för en rad tekniska ingrepp (på samma sätt som sinnet utsätter det förnumna för en rad tekniker). Det är inte den enskilda tekniken som står på spel utan just det faktum att materialet utsätts för tekniker. Att abstrahera skillnaden mellan dessa båda tillstånd är det hittills enda sätt jag funnit att gestalta själva förnimmelsen.”